

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus
ta'lim vazirligi
Sirdaryo viloyati o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi
boshqarmasi
Mirzaobod ijtimoiy iqtisodiyot kasb-hunar kolleji

Bitiruv malakaviy ishi.

Mavzu: Asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar
hisobining auditi

Tayyorladi:

Mustafaeva Umida

Qabul qildi:

Sultonova Fotima

Navro'z– 2015 y.

I. Kirish.

II. Asosiy qism.

- 2.1.Asosiy vositalarni audit qilish manbalari va vazifalari.
- 2.2.Asosiy vositalarni kirim qilinishi va chikib ketishi hisobining auditi.
- 2.3.Asosiy vositalarning eskirishi va amortizatsiyasi hisobining auditi.
- 2.4.Asosiy vositalarni ta'mirlash xarajatlari hisobining auditi.
- 2.5.Asosiy vositalarni qayta ro'yxatdan utkazish va ularni qayta baxolashning auditi.
- 2.6.Nomoddiy aktivlar hisobi auditi.

III. Xulosa.

IV. Foydalanilgan adabiyotlar.

Kirish.

Bozor iqtisodiyotiga o'tishda, hozirgi davrning asosiy vazifasi - xalq turmushining moddiy va madaniy darajasini yuksaltirishga qaratilgan ijtimoiy ishlab chiqarishni rivojlantirib hamda uning samaradorligini oshirish, fan-texnika taraqqiyotini jadallashtirish, mehnat unumdorligini oshirish, xalq xo'jaligining barcha tarmoqlarida ish sifatini butun choralar bilan yaxshilash asosida izchillik bilan harakat qilishdan iborat. Bu esa ishlab chiqarishni rivojlanishiga, bozorlarning tovar, ish va xizmat turlari bilan to'lishi va raqobatning ortib borishi ta'sirida aholining iste'mol yoki sotib olish qobiliyatining ortib borishiga erishiladi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mulkning turli shaxslarga mansubligi ishlab chiqarish, tovarlarni sotish, ish bajarish va xizmat ko'rsatishda erkin raqobatning hukm surishiga asos bo'ladi. Bu ma'lumotlar barchasi Diplom loyixaning birinchi bobida beriladi va birinchi bob korxonada aylanma mablag'lar va ularni tahlil qilish to'liq moliyaviy tahlil haqidagi tushunchalar bilan boyitiladi.

Diplom loyixasining ikkinchi bobida esa sanoat korxonalarida moliyaviy tahlilni o'tkazish va uning ahamiyati, moliyaviy holatga ta'sir etuvchi omillar va tahlilning o'tkazish bosqichlari to'lo'risida ma'lumotlar keltirilgan. Ushbu ma'lumotlar moliyaviy tahlilning korxonani boshqarishga ta'siri darajasini aniqlashda tahlil natijalari bilan qiziquvchilarga natijalarni tushuntirishda katta ahamiyatga ega.

Asosiy vositalarni audit qilish manbalari va vazifalari.

Asosiy vositalar moddiy-texnik bazani tashqil etib, korxona mexnat jamoalari ishlab chiqarish jarayonida undan foydalaniladilar.

Auditor buxgalteriya tomonidan inventar kartochkalari yuritilishi, moddiy javobgar shaxslar bo'yicha asosiy vositalarni hisobga olish tashqil etilganligi, stanoklar, mashinalar va boshka asbob-uskunalarining texnik pasportining mavjudligi tekshiriladi. Bunday tekshirish jarayonida tanlab inventar daftarlarining ma'lumotlari asosiy vositalar xarakati bo'yicha birlamchi xujjatlar ma'lumotlari bilan solishtiriladi. Ma'lumotlarni takkoslash cho'ida ob'ektlar kirim qilinishi daftarlarda kanchalik o'z vaqtida aks ettirilishi, ularning ta'mirlanishi, yangilanishi va ta'mirlash, ularda texnik xujjatlar asosida ob'ektlarning muxim belgilari to'ori keltirilganligini aniqlaydi.

Audit jarayonida quyidagilar aniqlanishi kerak:

amortizatsiya me'yorlari asosiy vositalarning balans kiymatiga kanchalik to'ori qo'llanilishi, barcha tuzatish ishlarining xujjatlarda rasmiylashtirilishi va ularning real xajmi xamda tannarxini aniqlaydi.

Asosiy vositalarning texnik xolatini tekshirish davomida eskirish, yaroklilik, yangilanishi, smenalik ekstensiv va intensiv zurikish koeffitsentlari kabi ko'rsatkichlar aniqlanadi. Fond sigimi, fond samarasi va fond bilan ta'minlanganlik to'orisidagi ma'lumotlar asosiy vositalardan foydalanishning universal ko'rsatkichlari hisoblanadi.

Bundan tashqari, qayta ro'yxat qilish jarayonida o'rnatilmagan yangi asbob-uskunalar, yaroqsiz, ma'naviy va jismoniy eskirgan, to'zalishi lozim bo'lgan asosiy vositalarning mavjudligi aniqlanadi; o'rnatilmagan ob'ektlar, shuningdek, o'rnatilgan, biroq turli sabalarga ko'ra, foydalanilmayotgan asbob-uskunalarining aloxida ro'yxati to'ziladi.

Asosiy vositalarni qayta ro'yxat qilish muddatlari bo'zilganligi, hisobga olishda kamchiliklarga yo'l qo'yilganligi, mol-mulk yo'kotilganligi dalillari aniqlangan taqdirda asosiy vositalar turgan va ulardan foydalanilayotgan joylar bo'yicha tanlab ro'yxat qilinadi.

Asosiy vositalar hisobini audit qilishda quyidagi manbalardan:

kapital qurilish ob'ektlarini ishga tushirish to'orisidagi dalolatnomalar;

asosiy vositalarni qabul qilish- topshirish dalolatnomalari (AV-1 son shakli);

asosiy vositalarning xujalik ichidagi xarakati dalolatnomalari (AV-2 son shakl);

asosiy vositalarni ta'mirlash, takomillashtirishdan qabul qilish dalolatnomalari (AV-3 son shakl);

asosiy vositalarni xujalikdan chiqarish dalolatnomalar (AV- 4 son shakl);

asosiy vositalarni hisobga olish inventar daftarlari (AV-6,7,8 son shakllar);
asosiy vositalarni guruxlari bo'yicha hisobga olish inventar daftarlari (AV-9 son shakli);

asosiy vositalarni inventar daftarlari ro'yxati (AV-10son shakl);
asosiy vositalar xarajatini hisobga olish daftarlari (AV-12 son shakl);
asosiy vositalarni jamlash inventar ro'yxati (AV-10,13 son shakllar);
eskirish va amortizatsiya hisoblash qaydnomalari;
inventar ro'yxati va taqqoslovchi qaydnomalar (INV-17);
ta'mirlash ustaxonalarining xarajatlarini hisobga olish kitobi;
10,10G`1,13 snli jurnal-orderlar;
3-sonli yillik hisobot shakllaridir.

Asosiy vositalar auditining vazifalari quyidagilardan iboratdir:

- 1.asosiy vositalarni hisobga olishda ularning kirim va aylanishi to'ori aks ettirilganligi;
2. asosiy vositalarning saklanishi ta'minlanganligi;
- 3.asosiy vositalarning chikib ketishini rasmiylashtirishning asoslanganligi va to'Oriligi xamda ularni tugatish natijalarining buxgalteriya hisobida aks ettirilishi;
- 4.o'rnatilmagan, foydalanilmayotgan asbob-uskunalar va anjomlar mavjudligi, sifat xolati, saklanishi sharoitlari, asbob-uskunalar va anjomlarning o'z vaqtida o'rnatilganligi yoki hisobdan chiqarilganligi sabablari va aybdorlari;
- 5.sotish baxosini belgilashning xamda keraksiz va ortikcha asbob-uskunalarni sotish operatsiyalarini hisobda aks ettirishning to'Oriligi;
- 6.ijaraga berilgan yoki olingan asosiy vositalar bo'yicha operatsiyalar hisobda aks ettirish zarurligi va to'Oriligi;
- 7.asosiy vositalarning ayrim ob'ektlarni korxona xodimlarining shaxsiy foydalanishlari uchun berish xollari mavjudligi;
- 8.asosiy vositalarni qayta ro'yxat qilishning o'z vaqtida va tulik utkazilishi, uning natijalari hisobda aks ettirilishinig to'Oriligi;
- 9.amortizatsiya ajratmalari va asosiy vositalarning eskirishi summasini aniqlashning to'Oriligi, ular hisobda o'z vaqtida va tulik aks ettirilishi;
- 10.rejali oldini oluvchi tuzatish reja- jadvallarining bajarilishi va joriy xamda kapital remontiga ajratilgan smeta mabla0larining o'zlashtirilishi;
11. asosiy fondlardan foydalanish samaradorligini aniqlash, serunum texnika va zamonaviy texnologiya sotib olinganda investitsiya faoliyati rejasi mavjudligini aniqlaydi.

Asosiy vositalarni kirim qilinishi va chikib ketishi hisobining auditi.

Korxonaga asosiy vositalarning kirim qilinishi bo'yicha operatsiyalar qabul qilish - topshirish dalolatnomalari (AV-1 son shakl) bilan rasmiylashtiriladi.

Asosiy vositalarni qabul qilish quyidagi manbalardan:

kurish (pudrat va xujalik usulida);

sotib olish (boshka korxonalar va axolidan);

ta'sischi-lardan, xomiy-lardan, xamkor-lardan olish;

o'zoq muddatli ijaraga olish;

bo0lar barpo etish;

yosh mollarni asosiy podaga o'tkazish va xokozolardan.

Asosiy vositalarning yangi kurilgan ob'ektlari (binolar, inshootlar va o'zatis-h kurilmalari)ning o'z vaqtida kirim qilinishi belgilangan tartibda imzolangan ob'ektlarni qabul qilish dalolatnomalaridagi sanani ob'ektni balansga qabul qilib olish bo'yicha hisobga olish yozuvidagi (13-son jurnal order) sana bilan solishtirish orkali aniqlash zarur.

Asosiy vositalarni kirimini tekshirishda, ularni sotib olishning iqtisodiy samaradorligi va maqsadga muvofikligini, shuningdek, o'z vaqtida kirim qilinishini tekshirish ayniqsa muximdir, chunki ushbu talabning bo'zilishi amortizatsiya va eskirishning hisobga olinmasligiga, chiqarilayotgan maxsulot(ish,xizmat) va moliyaviy natijalarning bo'zilishiga ob'ektning yaroqliligi koefitsentlarini noto'ori aniqlashga olib keladi.

Asosiy vositalarning o'z vaqtida kirim qilinganligi ob'ekt kirim qilinishi dalilining 01- " Asosiy vositalar" scheti bo'yicha jurnal orderlarda aks ettirilishi sanasini birlamchi xujjatlarda (qabul qilish-topshirish dalolatnomalari,tekinga berish xakidagi bildirishnomalar, inventar daftarlari va boshkalar) ko'rsatilan sana bilan solishtirish orkali aniqlanadi.

Korxona ichida asosiy vositalarning joyi o'zgarganda buning iqtisodiy maqsadga muvofikligini tekshirish zarur, chunki ob'ektning joyi o'zgarganda montaj va qayta montaj qilish bilan bo0lik ko'zda tutilmagan bekor turib kolishlar, kushimcha xarajatlar va boshkacha tarz-dagi boy berishlar paydo bo'lishi mumkin.

Asosiy vositalar hisobini tashqil qilish va ularning saklanishini nazorat qilishni ta'minlash uchun, inventar ob'ektini foydalanishda ekanligidan yoki zaxiraligidan ka'tiy nazar, ularning xar biri bo'yicha asosiy vositalarni balansga qabul qilinganda tegishli inventar rakami beriladi va yozib qo'yiladi. Inventar rakami ob'ektning joyi o'zgarishi va hisobdan chiqib ketishiga oid bo'lgan barcha xujjatlarda keltirilishi kerak.

Asosiy vositalarning analitik ob'ektlari bo'yicha hisobga olish inventar daftarlari-da (AV-6,7,8,9 son shakllarda) yoki inventar daftarlarda tashqil etilishi kerak. Asosiy vositalarni

ular ishlatiladigan joylar bo'yicha hisobga olish esa, AV-13 son shaklli inventar ro'yxatlarda tashqil etilganligini aniqlaydi.

AV-13 son shakl ro'yxat bo'yicha qoldiqlar summasini AV-10 son shakl ro'yxati qoldiqlari bilan solishtirishda barcha asosiy vositalarni moddiy javobgar shaxslarga biriktirilgan -biriktiril-maganligi aniqlanadi. Bu ob'ektlar saklanishini ta'minlovchi asosiy shartlardan biri hisoblanadi. So'ngra AV-10 son shakl ro'yxati bo'yicha qoldiqlar summasi Bosh daftardagi 01-"Asosiy vositalar" sintetik scheti qoldiqlari bilan solishtiriladi.

Asosiy vositalarning tushishi, joyi o'zgarishi va saklanishi ta'minlanishi hisobda to'ori aks ettirilganligini tekshirishda buxgalteriya yozuvlarining to'oriligiga aloxida e'tibor berish zarur.

Foydalanilayotgan asosiy vositalar boshka korxona va shaxslardan tekinga olinganda qabul qilish -topshirish dalolatnomalariga, buxgalteriya bildirishnomalariga muvofik quyidagicha buxgalteriya provodkasi beriladi:

Dt-01-"Asosiy vositalarni"

Kt-80-"Foyda va zararlar" bir vaqtning o'zida, eskirish summasiga:

Dt-01- "Asosiy vositalar"

Kt-02-" Asosiy vositalarning eskirishi"

Asosiy vositalar ustav kapitaliga tulovlar sifatida kirim qilinganda quyidagicha:

Dt- 01-"Asosiy vositalarni"

Kt- 75-"ta'sischilar bilan hisob kitoblar"

Sotib olingan asosiy vositalar, shartnomali sotib olish narxi bo'yicha tashib keltirish va o'rnatish xarajatlarini o'z ichiga olgan(asosiy vositalarni sotib olish uchun olingan kredit foizlarini, KKS kushgan xolda) kiymati bo'yicha kirim qilinishini tekshiradi va quyidagi yozuvlar mavjudligi:

Dt-08-"Kapital qo'yilmalar"

Kt-51,60 "hisob kitob" schetdan tulash, "Mol etkazib beruvchi va pudratchilar bilan hisob kitob" qilish.

Asosiy vositalarni sotib olish bo'yicha kirim qilinganligini tekshirada;

Dt- 01-"Asosiy vositalarni"

Kt-08-"Kapital qo'yilmalar"

Agar ular montajga berilganda:

Dt- 07-"Qurilishga tegishli uskunalar"

Kt-08-"Kapital qo'yilmalar" yoki,

Jixozlarni montaj qilish xarajatlari bo'yicha:

Kt- 10, 60, 70, 69.

Masalan: Mol etkazib beruvchilardan olingan hisob faktura ma'lumotlariga muvofik asosiy vositalarning sotib olish baxosi 200 ming sum, KKS 40 ming sum. Asosiy vositalarni keltirish xarajati 10 ming sum, shundan, KKS 2 ming sum. Mazkur muomalani buxgalteriyada aks ettirilgan kurinishi:

Kt-60 200 ming sum

Kt-60 40 ming sum

Kt-60 10 ming sum

Kt-68 2 ming sum

Kt-60 10 ming sum

Kt-51 250 ming sum

Shunday qilib, yukoridagi asosiy vositalarni sotib olish va olib kelish xarajatlari yigindisi yoki balans kiymati 250 ming sumni tashqil qilganligi tu00ri aks ettirilganligi aniqlandi.

Asosiy vositalar pudrat usulda yoki xujalik usulda kuriladi. Kurilayotgan asosiy vositalarni balans kiymati imorat va inshootlarni kurish uchun sarf qilingan barcha xarajatlar yigindisidan iborat.

Ular loyxa va smeta xarajatlari, kurilish materiallari kiymati, kuruvchi tashqilotlarning xizmat xaki, KKS va xokozo.

Xo'jalik usulda kurilganda, asosiy vositalar 08-Kapital qo'yilmalar schetida ob'ektlar bo'yicha aloxida hisobga olinadi va uning tannarxi aniqlanib xaqiqiy tannarxi asosiy vositaga qabul qilinganligini aniqlaydi.

O'z mablaolari tushumiga doir masalalarni tekshirish bilan birga korxona ijaraga olingan ob'ektlarga ega ekanligi yoki yukligi, bu ob'ektlarga korxonaning extiyojlari, ular qancha muddatga olinganligini aniqlashi zarur. Ijaraga olingan asosiy vositalarga analitik hisob registrarlari sifatida inventar daftardan olingan kuchirma xizmat qilishi kerak. Kuchirma ijaraga olingan ob'ektlarni qabul qilish-topshirish dalolatnomalariga (AV-1) ilova qilinadi va bu 03-ijaraga olingan asosiy vositalar schetida hisobga olinadi. Korxonaga joriy ijaraga olingan asosiy vositalar 001-Ijaraga olingan asosiy vositalar balansdan tashqari schetda hisobga olinadi. Ijaraga olingan asosiy vositalarni tekshirishda, ularning balans hisobi yuritilishi aniqlanadi. Shartnoma shartlari urganiladi.

Ijaraga oluvchi olingan asosiy vositalarga tulangan kapital qo'yilmalarini quyidagicha buxgalteriya provodkasi yo'li bilan aks ettiriladi (06 sonli BXMA "Lizing hisobi" 29 bandiga kura):

Dt-01 Kt-08

Uzoq muddatga ijara sharti bilan korxonaga kelib tushgan asosiy vositalar:

Dt-03 Kt-97

Ijaraga olingan asosiy vositalar foydalanishiga kura eskirish hisoblanganda:

Dt-20,25 Kt-02G`2

ijaraga beruvchiga to'lash uchun hisoblangan foiz tulovi:

Dt-80 Kt-97

pul o'tkazildi

Dt-97 Kt-51

Ijaraga olingan asosiy vositalar qaytarib berildi:

Dt-97 Kt-03

eskirish summasiga

Dt-02G`2

Kt-03

Agar bu uzoq muddatli ijara bo'yicha operatsiyalar ijaraga beruvchi korxona buxgalteriyasida quyidagicha aks ettiriladi:

a)Dt-09

Kt-47 ijaraga berilganda,

b)ijaraga berilgan asosiy vositani chiqarish,

Dt-47

Kt-01

Dt-02

Kt-47 eskirishi summasi

v)ijaraga berishdan olingan daromad,

Dt-47

Kt-83

g)ijara tulovi kelib tushdi,

Dt-51

Kt-09

d)qushimcha daromad summasiga,

Dt-83

Kt-8004

Ijara uchun tegishli foizlariga:

Dt-09

Kt-83

Auditor jismoniy va ma'naviy ekirishi, falokatlar, tabiiy ofatlar, foydalanish texnik bo'zilishlari va boshka sabablar oqibatida yaroqsiz xolga kelgan asosiy vositalarni hisobdan chiqarish bilan bo'lik operatsiyalarni yalpi tekshiradi. Tekshirish ishlari amaliyotda o'zlashtirib olish maqsadida yangi buyumlarni eskilariga almashtirib olish xollari uchrab turadi. Auditor bunday xollarda tugatish dalolatnomalari ma'lumotlarini (AV-4 son shakl) texnik xujjatlar ma'lumotlari (pasport, foydalanish qo'llanmalari va boshkalar) inventar daftarlardagi ma'lumotlar (AV-6, 7, 8, 9 son shakl) bilan taqqoslash, shuningdek, mazkur ob'ekt ishdan chiqqunga qadar hisobda bajarilgan yozuvlarni o'rganish yo'li bilan aniqlashi mumkin.

Yaroqsiz xolga kelgan binolar, inshootlar, mashinalar, asbob-uskunalar va boshqa vositalarni hisobdan chiqarish tartibi xaqidagi Namunaviy yo'riqnomaga muvofiq asosiy vositalarni hisobdan chiqarish xuquqi korxonaning o'ziga berilgan.

Asosiy vositalarning yaroqsizligini, ularni tiklash uchun tuzatib bo'lmazligi va samarasizligi bilan bo'lik zarur xujjatlarni rasmiylashtirish bilan korxonalarda raxbarning buyruqi bilan bosh muxandis yoki javobgarlik yuklangan shaxslardan, shuningdek, jamoa tashqilotlari vaqillaridan iborat tarkibda doimiy komissiya tuzilishi kerak.

Bu komissiya tomonidan tuzilgan asosiy vositalarni tugatish xaqidagi dalolatnomalarda (AV-4 son shakl) hisobdan chiqarish sabablari batafsil baen qilinishi hisobdan chiqarilayotgan ob'ektni tuzatish yoki tiklashdan maqsad, chiqqan mol-mulni tugatishdan olingan materiallar ko'rsatilishi kerak.

Auditor falokatlar oqibatida asosiy vositalarni hisobdan chiqarish dalolatnomani tekshirishda falokat to'lorisida dalolatnoma nusxasi mavjudligini, shuningdek, falokatni keltib chiqargan sabablar xaqidagi yozma tushuntirish, aybdor shaxslarga nisbatan ko'rilgan choralarni nazorat qilishi kerak.

Auditor ob'ektlar korxona raxbari ko'rib chiqmagan va tasdiqlamagan dalolatnomalar bilan hisobdan chiqarilganligini bor-yo'kligini tekshiradi.

Asosiy vositalarga amortizatsiya me'yorlari bilan belgilanadigan foydalanishning butun muddat davomida ishlatish, ularni hisobdan chiqarish to'origining asosiy mezonini hisoblanadi.

Auditor asosiy vositalarning noto'ori va muddatdan ilgari hisobdan chiqarishi dalillarini, zararlar summasining va aybdor shaxslarni aniqlash zarur. Shundan sung asosiy vositalarni tugatish operatsiyalarning hisobda to'ori aks ettirilganligini tekshiradi.

Asosiy vositalarni hisobga olinishi, ularning xolati, xarakati va ulardan foydalanish samaradorligini tekshirish natijalari bo'yicha oraliq dalolatnomalar tuzadi.

Buxgalteriya hisobida asosiy vositalarning chiqimi quyidagi yozuvlar bilan aks ettirilishi mumkin:

To'lov asosida asosiy vositalarni sotish bilan bo'liq operatsiyalar (47G`1 bG`s) boshlanOich qiymatida,

Dt-47G`1	Kt-01
----------	-------

-bir vaqtda eskirish summasiga,

Dt-02	Kt-4701
-------	---------

-kelib tushgan tushum yoki quyilgan schet summasiga,

Dt-51, 62, (76)	Kt-4701
-----------------	---------

-sotishdan olingan tushumdan KKS hisoblandi,

Dt-47G`1	Kt-68
----------	-------

-sotishdan ko'rilgan moliyaviy natija,

Dt-26	Kt-4701 kurilgan zararga,
-------	---------------------------

Dt-8003	Kt-4701 olingan foydaga.
---------	--------------------------

Asosiy vositalarni qaytarib bermaslik sharti bilan berishda 47G`3 balans schetidan hisobdan chiqarilishi bo'yicha provodka qabul qilib olish to'lorisidagi "avizo" olingandan so'ng amalga oshiriladi:

-boshlangich qiymatga,

Dt-47G`3	Kt-01
----------	-------

-bir vaqtda eskirish summasiga,

Dt-02	Kt-4703
-------	---------

-demontaj bo'yicha hisoblangan ish xaqi summasiga,

Dt-4703

Kt-70, 69

-qaytarib olmaslik sharti bilan berilgan, ko'rilgan zarar rezerv kapitali hisobidan qoplanganda,

Dt-8503

Kt-4703

Asosiy vositalarni tugatishda (47G`2 bG`s):

Dt-4702

Kt-01 boshlangich kiymatiga

Dt-02

Kt-4702 eskirish summasiga

-demontaj bo'yicha hisoblangan ish xaki summasiga,

Dt-4702

Kt-70, 69

-tugatishdan material kiymatliklar kirim qilinganda,

Dt-10

Kt-4702

Asosiy vositalarni boshka tashqilotlar nizom kapitaliga berishda (47G`4 bG`s):

Dt-4704

Kt-01 boshlangich kiymatiga

Dt-02

Kt-4704 eskirish summasiga

Dt-06

Kt-4704

Asosiy vositalarni shartnomali bozor narxi bo'yicha uzoq muddatga qo'yish.

Asosiy vositalarni qayta ro'yxatdan utkazishda kamomadlarning hisobdan chiqarilishi:

Dt-84

Kt-01 boshlangich kiymatiga

Dt-01

Kt-84 eskirish summasiga

Dt-73

Kt-84 qoldiq kiymat aybdorlar hisobiga

utkazildi

Dt-70 (50)

Kt-73 aybdorlar tomonidan koplendi

Asosiy vositalar tabiiy ofatlar oqibatida hisobdan chiqarildi:

Dt-80

Kt-47 boshlangich kiymatiga

Dt-02

Kt-47 eskirish summasiga.

Asosiy vositalarning eskirishi va amortizatsiyasi hisobining auditi.

Korxonaning asosiy vositalari foydalanish natijasida asta-sekin eskirib boradi. Bu eskirishning qiymati ishlab chiqarilayotgan maxsulot tannarxiga kiritiladi. Tekshirish jarayonida amortizatsiya hisoblangan barcha asosiy vositalar qiymati hisobga olinadi, eskirish me'yorlari to'ori tanlanishi tekshiriladi.

Amortizatsiya ajratmalari to'ori va o'z vaqtida utkazilishini audit qilishda hisobot yil davomida korxonada qabul qilingan hisobga olish siyosatiga rioya qilishi, tulik tiklashga amarizatsiya ajratmalari kaysi (xar oyda dastlabki qiymatning amortizatsiya ajratmalari belgilangan me'yorining 1012 kismi mikdorida utkazilganli yoki asosiy vositalarni jadal amortizatsiya qilish) usullarni qo'llanilganligini aniqlaydi.

Amortizatsiya ajratmalari auditini yil boshida to'ziladigan asosiy hisob-kitobning to'oriligini tekshirishdan boshlash zarur. Asosiy vositalar ob'ektlarini amortizatsiya ajratmalari hisob-kitobi qaydnomalar (vedemostlar) ga kiritilishining to'oriligi inventar daftarlar bo'yicha tekshiriladi. Belgilangan me'yorlar to'ori qo'llanilganligini tekshirish uchun hisob kitob uchun oylik me'yorlarni yillik me'yorlarga aylantiriladi. Sungra taftish qilinayotgan davrdagi asosiy vositalar xarakati va ishlab chiqarish asosiy vositalari xizmatining me'yoriy muddatlari tugashi munosabati bilan amortizatsiya ajratmalarini tuxtatishga bo'olik operatsiyalar amalga oshirilgan oylar tekshiriladi.

Maxsulot (ish va xizmat) tannarxini to'ori hisoblab chikish aniqligi va korxonaning moliyaviy natijalari amortizatsiya summolari to'ori hisoblab chiqilishi va taksimlanishiga bo'olik. Shu sababli amortizatsiya noto'ori ravishda ishlab chiqarish chikimlari hisobiga utkazilganligi va aybdor shaxslarni aniqlash xamda bo'larni bartaraf etish bo'yicha maslaxatlar berish kerak.

Auditor: asosiy vositalarning texnik xolati konikarsiz ekanligining sabalari va aybdorlarini, eskirganligi sababi foydalanishga yaroqsiz bo'lgan ob'ektlar nima uchun o'z vaqtida hisobdan chiqarilmaganligini, keraksiz va ortikcha ob'ektlarni berish va sotishning kanday tadbirlari kurilganligi, ob'ektning texnik xolati konikarsiz axvolda bo'lgani tufayli kurilgan moddiy zarar mikdorini aniqlaydi.

Asosiy vositalar ob'ektlari va guruxlarining texnik xolatini tekshirish asosiy vositalarning eskirish darajasi, ishdan chikishini va yangilanishini tavsiflovchi ko'rsatkichlarni hisoblab chikish bilan tugallanadi. Eskirish darajasi tekshirilganda davr boshida va oxirida dastlabki qiymatni tekshirish sanasida 100%ga kupaytirilishdan iborat eskirish summasi nisbati sifatida aniqlanadi.

Ishdan chikish koeffitsenti ishga tushirilgan asosiy vositalar summasining yil oxiridagi dastlabki baxosiga nisbati sifatida aniqlanadi.

Asosiy vositalar o'z qiymatlarining tula tugatilishigacha xaqiqiy xizmat qilish muddati davomida, jumladan, bush turishi, ta'mirlashda bo'lishi vaqtida xam amortizatsiya ajratilib borilishini tekshiradi.

1998 yil 1 yanvardan asosiy vositalarga belgilangan yillik eskirish me'yorlari besh guruxga ajratilib, ular 20, 15, 10, 8, 5% mikdorida joriy etilgan.

Asosiy vositalarga amortizatsiya hisoblash quyidagi tartibda:

Korxonaga kirim qilingan asosiy vositalarga eskirish hisoblash kirim qilingan sananing kelgusi birinchi sanasidan boshlab eskirish hisoblana boshlaydi.

Hisobdan chiqarilgan asosiy vositalarga xam eskirish kelgusi oyning birinchi sanasidan boshlab hisoblanmaydi.

Asosiy vositalarga amortizatsiya hisoblash usullari quyidagicha:

(5 sonli BXMA "Asosiy vositalar" 23-24 bandiga kura)

Bir maromli (to'ori chizikli) hisobdan chiqarish usuli.

Boshlangich qiymat - qoldiq qiymati

Yillik eskirish summasiq

ko'zlanayotgan xizmat qilish muddati

1 oylik me'yorning $10\frac{1}{2}$ qismi hisobdan chiqariladi.

Misol: uskunaning qiymati 100 ming sum, xizmat muddati 20 yil, $100\frac{1}{20} \times 5000$ sum yoki

$100\ 000 \times 5\% \text{ me'yor}$

$q\ 5000 \text{ sum bir yilda; } 100\frac{1}{5} \times 20 \text{ yil}$

100

bajarilgan ishlar xajmiga nisbatan eskirishni hisoblash usuli.

Bosh.qiyma - qold. qiy-t (tug-sh qiymati)

Yillik ekirish summasiq

ko'zlanayotgan ishlar xajmi (tn.km)

sonlar summasi bo'yicha qiymatni hisobdan chiqarish usuli.

5yil (1Q2Q3Q4Q5)q15 birinchi yilda 5G`15, 2G`15, 3G`15, 4G`15, 5G`15.

Boshlangich qiymati 160 ming sum, tugatish qiymati 10 ming sum q 150 ming sum amortizatsiyadan qiymat;

1 yil uchun $150\ 000 \times 5\frac{1}{15}$ q 50 000

2 yil uchun $150\ 000 \times 5\frac{1}{15}$ q 40 000

5 yil uchun 150 000 x 5\15 q 10 000

Bu usulda xar kanday kupaytirilayotgan stavka qo'llaniladi, kupincha to'ori chizikli usulda qo'llaniladigan ikki karrali stavka qo'llaniladi. Xizmat muddati 5 yil bo'lganda, amortizatsiya me'yori 20% (100% 05 q20) ni tashqil qiladi. Kamayib borayotgan qoldiq usulida me'yor 20x2 q40% bo'ladi. Hisobga olingan bu stavka 40% xar yil oxiridagi qoldiq kiymatga tengdir.

1 yil oxiri 160 000 x 40 q 64 000	64 000
2 yil oxiri 96 000 x 40 q 38 000	102 400
3 yil oxiri 57 600 x 40 q 23 040	125 440
4 yil oxiri 34 560 x 40 q 13824	139 264
5 yil oxiri (qoldiq summasi) q 10 736	150 000

Asosiy vositalar eskirishini hisoblash bo'yicha operatsiyalar buxgalteriya hisobida quyidagi yozuvlar bilan aks etiriladi:

Dt-02 Kt-47 degan yozuv amalga oshiriladi.

IV. Asosiy vositalarni ta'mirlash (remont) hisobining auditi.

- barcha tuzatish ishlarini xujjatlar bilan rasmiylashtirishning to'oriligi;
- ularning xaqiqiy xajmi va tannarxini aniqlash;
- tuzatish uchun ajratilgan mablaOlardan maqsadli foydalanish;
- tuzatish ishlarida tasdiqlangan smetalardan chetga chiqilgan xarajatlarni aniqlaydi.

Korxona yoki tashqilot ta'mirlashga va maxsulot tannarxiga xarajatlar bir tekis ajratilishini afzal kursa, ta'mirlash fondi tashqil etiladi, fondga ular tomonidan belgilangan me'yorlar bo'yicha mabla0 ajratiladi. Bu me'yorlar bo'yicha utkazilgan summa xarajatlarini hisobga olish:

Dt-20, 23, 25, 26, 29, 31

Kt-89 "kelgusi xarajatlar va tulovlar rezervi".

Ta'mirlash ishlari yakunlangada esa:

Dt-89

Kt-23

Ta'mirlashga sarflangan xaqiqiy xarajatlar bilan rejali ajratmalar urtasidagi farkbalansda 1 yanvar xolatiga kura, kelgusi xarajatlar va tulovlar rezervi yoki kelgusi davr daramodlari sifatida aks ettiriladi.

Auditor ta'mirlash fondiga ajratmalarning tasdiklangan me'yorlari to'Oriligini tekshirish zarur; chunki kurilish ishlari xarajatlarini oshirib ko'rsatish, foydani va undan byudjetga ajratilgan summani kamaytirib ko'rsatish maqsadida me'yorni atayin oshirib ko'rsatish xollari uchrashi mumkin.

Asbob-uskuna va transport vositalari uchun me'yor bir yildan ortik muddatli ta'mirlash qabul qilinadi, bunda, agregat butunlay kism'larga ajratiladi, barcha eyilgan detallar yoki o'zellar almashtiriladi yoki tiklanadi, bazaviy va boshka detallar tuzatiladi va sozlanadi xamda sinab kuriladi.

Natijada bo'lar bo'yicha texnik ko'rsatmalarni yaxshilash va uni modernizatsiya qilish imkoniyatlarini hisobga olib borishi lozim.

Asosiy vositalarni ta'mirlashdan o'z vaqtida kelishini nazorat qilish uchun ta'mirlanayotgan ob'ektlarning inventar daftarlari buxgalteriya daftarlaridagi tuzatiladigan asosiy vositalar bo'limida mavjudligini tekshiradi.

Auditor smeta-texnik xujjatlarini tekshirshda tuzatilishi kerak bo'lgan ob'ektlarning texnik kurigi dalolatnomalari, kapital ta'mirlash cho0ida modernizatsiya qilish loyxalari mavjudligini aniqlashi kerak. Loyixa-smeta xujjatlari amaldagi narxlar bo'yicha, shuningdek, kapital remont turi uchun belgilangan me'yor, ta'riflar, baxolar bo'yicha to'zilishi kerakligini tekshiradi.

Tekshirish xususiyati ko'p jixatdan remont ishlari bajarilishi xususiyatiga, uning pudrat yoki xujalik usulida amalga oshirilganligiga bo0lik.

Pudrat usulida - bajarilganda auditor pudrat shartnomasini va undagi shartlarga rioya qilishi:

-loyxa-smeta xujjatlar bilan rasmiylashtirilganligini;

-mabla0 bilan ta'minlanlash manbalari mavjudligini;

-ularning belgilangan ish xajmiga muvofikligini;
-bajarilgan ishlar sifatini, ishlarni boshlash va tugallanishning shartnomada ko'rsatilgan muddatlariga rioya qilinishini;

bajarilgan ish uchun hisob kitob qilish tartibi va boshkalarni tekshiradi.

Ayni chogda auditor pudrat tashqilotlariga materiallar, extiyot kismlar va detallarga bank orkali takdim qilinadigan hisob kitob xujjatlari asosida berilishini tekshiradi.

Kapital remontda binolar, inshootlar va asosiy vositalarning boshka ob'ektlarini kismalarga ajratishdan olinadigan materiallar, detallar, ulardan foydalanishning extimoli tutilgan narxi bo'yicha kirim qilinishini aniqlaydi:

Dt-23, 25, 26, 29, 31 Kt-60

Remont ishlari uchun rezerv tashqil etilganda:

Dt- 25, 26 Kt-89

yil oxirida rezerv ishlatilmagan takdirda, ajratilgan rezerv foyda hisobiga utkaziladi;

Dt-89 Kt-80

Pudratchi tomonidan kapital remont ishlari amalga oshirilganda remont kiymatiga:

Dt-89 Kt-60

Puli pudratchilarga utkazilganda:

Dt-60 Kt-51

Materiallar olinganda:

Dt-10 Kt-23, 25.

Ob'ektlarni kapital remont qilishdan sung qabul qilish-topshirish dalolatnomalari asosida (AV-2 son shakl) kirim qilishadi. Tasdiklangan hisob kitob bo'yicha remontning smeta qiymatini va tugallangan ishlarning xaqiqiy kiymati bo'yicha kiritiladi. Buxgalteriyada remont bo'yicha iqtisodiy samarani aniqlash uchun dalolatnoma asosida hisobda va inventar daftarlarda tegishli ob'ekt tavsiflanib, kapital remont va modernizatsiya qilish bilan bo'lik o'zgarishlar kiritiladi.

Xo'jalik usulda - bajarilganda remont xarajatlari 23 -" yordamchi ishlab chiqarish" schetida tuplanadi.

Dt-20, 23, 25, 26, 29 Kt-23

Xujalik usulda bajariladigan remont ishlari korxona yordamchi sexlarida amalga oshirilganda:

Dt-23 Kt-10, 70, 69.

Ob'ektlarni qismlarga ajratishda olinadigan yaroqsiz detallar, materiallar va extiyot qismlar kirim qilinishi munosabati bilan remont xarajatlarini kamaytirish quyidagicha buxgalteriya yozuvlari bilan aks ettiriladi;

Dt-10

Kt - 23, 25.

Agar remont xarajatlari hisobdan chiqarilganda;

Dt-20, 25

Kt-23.

Audit cho0ida remont sifatini nazorat tarzida tekshirishda:

-smeta bo'yicha ish turlari va xajmlarini naryad bo'yicha xak tulash ishlari bilan solishtirish;

-materiallar omborga kirim qilinganligini tekshiradi.

Korxona o'z vositalaridan tashqari, ijaraga olingan asosiy vositalarning xam remontini amalga oshiradi. Ijaraga olingan asosiy vositalarni ijarachining mabla0i hisobiga remont xarajatlari ijarachi tomonidan ijaraga olingan asosiy vositalarni remonti xarajatlari smetasiga muvofik 89-schet kreditida rezervda saklanadi.

Auditor tekshirish paytida smetaning texnik-iqtisodiy asoslanganligini:

-ijara va smeta summasiga binoan kelgusi xarajatlar va tulovlar rezerviga xar oyda oylik ajratmalar hisob kitobi to'Oriligini;

-bu sarflar va xarajatlar ish bajarish va xizmat ko'rsatishga kiritilishining to'Oriligini aniqlaydi. Auditor ijaraga olingan asosiy vositalarni remontga qilingan xaqiqiy xarajatlarni 31-"kelgusi davr xarajatlari" ma'lumotlari bo'yicha urganadi.

Yil oxirida kelgusi davrning barcha xarajatlari mabla0 bilan ta'minlanish manbai hisobiga to'la-to'kis hisobdan chiqarishi kerak:

Dt-89

Kt-31"kelgusi davr xarajatlari"

schetida aks ettiriladi.

89-"Kelgusidagi xarajatlar va tulovlar rezervi" schyotining analitik hisobi bo'yicha 15-sonli tulov qaydnoma yoki sintetik hisobda 10G`1 sonli jurnal orderda hisob yuritilishi tekshiriladi.

Asosiy vositalarni qayta ro'yxat qilish va ularni qayta baxolashning auditi.

Asosiy vositalarni mavjudligi qayta ro'yxat qilish yo'li bilan aniqlanadi. Korxona qayta ro'yxat qilishni yiliga kamida bir marta utkazadi. Bunda O'zR Moliya vazirligi tomondan tasdiklangan "Asosiy vositalarni, tovar-moddiy boyliklarni, pul mabla0larini va hisob-kitoblarni qayta ro'yxatdan utkazish bo'yicha asosiy koidalar"ga amal qiladi.

Asosiy vositalarni qayta ro'yxatdan utkazishdan oldin quyidagi ishlarni amalga oshiradi: (5-sonli BXMA kura)

- inventar daftarlar, texnik pasportlar va boshka texnik xujjatlar mavjudligi va ular xolati yoki korxona tomonidan ijaraga topshirilgan, shuningdek,

- olingan, saklangan va vaqtincha foydalanishga berilgan asosiy vositalarga xujjatlar borligi tekshiriladi.

Asosiy vositalarni qayta ro'yxat qilishda ro'yxat komissiyasi ob'ektlarni tula ko'zdan kechiradi va tulik nomini, inventar nomi va vazifasini ro'yxatga yozadi. (1-sonli INV)

Mashinalar, asbob-uskunalar, kuch kurilmalari qayta ro'yxat xujjatlariga inventar rakami, tayyorlovchi zavod, chikkan yili, vazifasi, kuvvati va dastlab kikiymat ko'rsatilgan xolda aloxida yoziladi.

Hisobotda turmagan ob'ektlar, shuningdek, hisobda ularni tavsiflovchi xujjatlar bo'lmagan ob'ektlar aniqlangan takdirda komissiya ob'ektlarga oid etishmayotgan ma'lumotlarni va texnik ko'rsatkichlarni ro'yxat xujjatiga kiritadi. Jumladan, binolar bo'yicha ularning vazifasi, ularni tiklashda foydalanilgan asosiy materiallar xajmi, maydoni, kavatlar soni, kurilgan yili va boshkalar ko'rsatiladi.

Yangidan aniqlangan va oxirgi ro'yxatdan buyon hisobga olinmagan ob'ektlarni baxolash ularni tiklashning xozirgi kiymatiga karab aniqlanadi, eskirish esa buyumlarning xaqiqiy xolatiga kura belgilanadi.

Aniqlangan hisobga olinmagan asosiy vositalar ob'ektlarni rasmiylashtirish, ularni baxolash va eskirishni aniqlash aloxida dalolatnomalarda qayd etiladi. Qayta ro'yxatdan utkazish natijasida aniqlangan hisobga olinmagan ob'ektlar qachon va kimning farmoyishi bilan hisobdan chiqarilganligi, ularni undirib olish xarajatlari nimaning hisobiga utkazilganligi aniqlanadi.

Ko'rsatib utilgan asosiy vositalar qayta ro'yxat qilish ob'ektning asosiy vazifasiga muvofik nomida yozib kuyiladi.

Inventarizatsiya o'tkazish natijalari bo'yicha ortiqcha chiqqa boyliklar ilgari hisobga olinmagan asosiy vositalar, foydalanishda bo'lgan, tekinga olingan qiymatliklar tarzida qabul qilinadi va quyidagicha buxgalteriya provodkasi beriladi:

Dt-01 dastlabki

Dt-01 eskirish

Kt-80 kiymatga

Kt-02 summasiga

-inventarizatsiyada asosiy vositalar tarkibida arzon baxoli va tez eskiruvchi buyumlar (ARZON BAXOLI VA TEZ ESKIRUVCHI BUYUMLAR) anaklandi:

Dt-12 dastlabki

Dt-02 eskirish

Kt-01 kiymatga

Kt-13 summasiga

- arzon baxoli va tez eskiruvchi buyumlar (arzon baxoli va tez eskiruvchi buyumlar) 50 yoki 100% eskirish hisoblandi:

Dt-20,25,26

Kt-13

- inventarizatsiyada aybdor shaxs aniqlanmagan yoki kamomad asosiy vositalar kiymatini aybdorlardan undirish xakidagi murojaat sud tomonidan rad qilinganda zarar moliyaviy natijalarga kiritiladi:

Dt-47 dastlabki

Dt-02 eskirish

Kt-01 kiymatga

Kt-47 summasiga

-korxonaga etkazilgan zarar summasiga:

Dt-84

Kt-47

-kamomad kelib chikishida aybdor bo'lgan shaxs hisobiga:

Dt-73G`3

Kt-84

-aybdorlar aniqlanmagan moddiy zarar summasiga:

Dt-26

Kt-84

-asosiy vositalarni qayta baxolash natijalari bo'yicha:

Dt-80

Kt-850`3

Ob'ekt tiklangan, ta'mirlangan, kengaytirilgan yoki qayta jixozlangan va buning natijasida uning asosiy vazifasi o'zgargan xolda ro'yxatga yangi vazifasiga muvofik keluvchi nomda yozib kuyiladi. Qayta ro'yxat qilishda amalga oshiriladigan kapital ishlar buxgalteriya hisobida aks ettirilgan xollar aniqlanadi. Qayta ro'yxat komissiyasi xujjatlar bo'yicha ob'ektning dastlabki kiymati oshirilgan summani aniqlaydi va ro'yxatda amalga oshirilgan o'zgarishlar xakidagi ma'lumotlarni keltiradi. Ayni bir paytda auditor aniqlangan ob'ektning

o'zgarishiga doir ma'lumot hisobida aks etirilmaganliga aybdor bo'lgan shaxslarni va sabalarni aniqlaydi.

Ba'zan asosiy vositalarning foydalanish koidalari bo'zilganligi, texnika karovi yomonligi va boshka sabablar bilan muddatidan ilgari ishdan chikkanligini yashirish maqsadida hisobdan chiqarishadi.

Bunday dalillar bo'yicha aybdor mansabdor shaxlar, etkazilgan zarar mikdori aniqlanishi xamda bunday bo'zishlarning oldini olish choralari ishlab chiqilishi kerak. Qayta ro'yxatdan utkazish natijasida aniqlangan etishmagan asosiy vositalar moddiy javobgar shaxslardan undiriladi. Aybdor shaxslar gardaniga yuklangan kamomadni undirish summasi dastlabki kiymat bilan etishmayotgan inventar rakami eskirish summasi urtasidasi farksifatida aniqlanadi. Agar shartnomaviy narx dastlabki narxdan yukori bo'lsa. Moddiy javobgar shaxs bozor narxi bilan eskirish summasi urtasidagi farkni tulaydi. (18-sonli INV shakl)

Masalan:

Qayta ro'yxat qilish vaqtida biron bir asosiy vosita etishmasligi aniqlandi deylik. Bu asosiy vositaning dastlabki baxosi 1500 sum, eskirish summasi 500 sum yoki 30%. Bu asosiy vositaning bozor shartnamoviy narxi 3000 sum. Moddiy javobgarlik mikdori quyidagicha bo'ladi. Korxonaga undirilishi kerak bo'lgan etishmayotgan asosiy vositaning qoldiq kiymati-1000 sum (1500-500); moddiy javobgar shaxs tulashi kerak bo'lgan etishmayotgan asosiy vositaning qoldiq kiymati bozor narxi va eskirish summasidan kelib chikkan xolda 2500 (3000-500) sum, undirib olinadigan 2500 sumdan 1000 sum zararni koplash uchun korxonaga berildi, 1500 sum esa (2500-1000) korxona daromadiga utkazildi.

Bunda quyidagicha buxgalteriya provokasi beriladi:

Dastlabki kiymatga.

Dt-47	1500	Kt-01	1500
-------	------	-------	------

eskirish summasiga.

Dt-02	500	Kt-47	500
-------	-----	-------	-----

kamomad aniqlandi.

Dt-84	2500	Kt-47	2500
-------	------	-------	------

moddiy javobgar shaxsdan undirish.

Dt-73	2500	Kt-84	2500
-------	------	-------	------

moddiy javobgar shaxsning ish xakidan undirish

Dt-70		Kt-73	
-------	--	-------	--

undirilgan kamomad foyda hisobiga utkazildi.

Dt-47		Kt-80	
-------	--	-------	--

Ijaraga olingan asosiy vositalarga aloxida ro'yxat to'ziladi. Ro'yxatda boshka ma'lumotlardan tashqari ijaraga beruvchining nomi va ijara muddati ko'rsatiladi. Zarur xollarda ro'yxatning bir nusxasini ijaraga beuruvchiga xam yuborilishi mumkin.

Nomoddiy aktivlar hisobi.

Nomoddiy aktivlar bo'lib, korxonaga mulkchilik xukuklarida tegishli bo'lgan aniq, moddiy asosga ega bo'lmagan, pul shaklida bo'lmagan aktivlar hisoblanadi, ishlab chiqarishda, xizmat ko'rsatishda, ijara uchun yoki ma'muriy maqsadlarda bir yildan ortik ishlatiladi va daromad keltiradi.

Ular quyidagilar:

- fan, adabiyot, ma'naviyat asarlariga bo'lgan avtorlik va boshka sharnomalardan kelib chikadigan xukuklar;

- ixtirochilik patentlari, ishlab chiqarish namunalari, selektsiya yutuklari, tovar belgilari va xizmat qilish belgilari, ularni ishlatish uchun litsenzion shartnomalar;

- "nou-xau" xukuklari;

- tabiiy resurslardan foydalanish xukuklari;

- koldirilgan xarajatlar (tashqiliy xarajatlar va ilmiy-izlanish va tajriba-konstruktorlik ishlanmalar);

- firma narxi (gudvil) va boshkalar.

Nomoddiy aktivlar korxonaga quyidagi manbalardan kelib tushadi:

- sotib olish yo'li bilan;

- xissadorlar tomonidan ustav kapitaliga xissa kushish yo'li bilan.

Auditor nomoddiy aktivlar korxonaga kaysi manbalardan kelib tushishidan ka'tiy nazar "Nomoddiy aktivlarni qabul qilish dalolatnoma"lari bilan rasmiylashtirilishi, bunda uning tartib rakami, nomoddiy aktivlarning korxonaga qabul qilingan vaqti, balans kiymati, xizmat muddati, eskirish me'yorini tekshiradi.

04- "Nomoddiy aktivlar" schyotining analitik hisobi bo'yicha AV- 6- shakli va 17-sonli tulov qaydnomasi yoki sintetik hisobda 13 sonli jurnal orderlarda hisob yuritilishi tekshiriladi.

Ular qabul qilishda tegishli komissiya a'zolar belgilanganligi va qabul qilish dalolatnomalaridagi imzolarini tekshiradi. Qabul qilingan nomoddiy aktivlarga tegishli inventar kartochkalar yuritilish tartibini aniqlaydi.

Nomoddiy aktivlarni baxolash quyidagicha :

- boshka korxona ustav kapitaliga nomoddiy aktivlar bilan kiritish-shartnomali narxda baxolanadi (bozor narxida);

- tulovli sotib olish-sotib olishga ketgan xaqiqiy xarajatlar bo'yicha;

- ekspert yli bilan, boshka shaxlardan qaytarib bermaslik sharti bilan olingan nomoddiy aktivlar eksport yo'li bilan belgilangan kiymatda.

Nomoddiy aktivlar hisobi 04-" Nomoddiy aktivlar" schetida hisobga olinadi va eskirishi bo'yicha 05-" Nomoddiy aktivlarning eskirishi" schetida amalga oshirilish hisob-kitoblarini nazorat qiladi.

Ta'sischi tomonidan korxona ustaviga ulushlarining kuyilishiga:

Dt-04 Kt-75 dastlabki qiymat:

Dt-05 Kt-47 eskirish summasiga

-boshqa korxonalar va shaxslardan sotib olinganda:

Dt-08 Kt-51, 60

Dt-04 Kt-08, 51

-bepul olinganda:

Dt-04 Kt-80

davlat korxonalaridan yordam sifatida olinganda:

Dt-48 Kt-04 dastlabki qiymat

Dt-05 Kt-47 eskirishiga.

Nomoddiy aktivlar xam ma'naviy , xam jismoniy eskirib boradi. Shu sababli nomoddiy aktivlar xam quyidagi sabablarga muvofik hisobdan chiqariladi:

-tulik eskirganda,

-kisman eskirganda,

-oshikcha (sotilgan)bo'lganda.

Nomoddiy aktivlarning chikib ketishi

Dt-48 Kt-04

Dt-05 Kt-48 eskirish sumasiga

Dt-51 Kt-48

-sotishdan olingan moliyaviy natijaga:

Dt-47 Kt-80G`3 foyda olindi

Dt-26 Kt-47 zarar kurildi

Dt-48 Kt-70, 69, 76 chikim xarajatlari

Dt-48 Kt-68 KKS hisoblandi.

-nomoddiy aktivlarga eskirish hisoblandi:

Dt-20,25,26,29,31 Kt-05

-nomoddiy aktivlarga 100% eskirish hisoblandi:

Dt-05 Kt-04

Xulosa

Asosiy vositalar hisobi auditi- asosiy vositalarning kirim qilinishi va chikib ketishi hisobi buxgalteriya ma'lumotlarida to'ori aks ettirish, ularning samarali ishlatilishi, foydalanish muddati bo'yicha amortizatsiya ajratmalarini hisoblab, ishlab chiqarish xarajatlari tarkibiga kushib borish sharoitlarining aniqligini tekshirishdir.

XULOSA.

Hujjatlar bir necha xususiyatlarga kura turkumlarga ajratiladi, bunday guruhlashga sabab, hujjatlashtirish ishlarini, ulardan hisob ishlarida foydalanishni hamda ular aylanishini, saklashini osonlashtirishdir.

Hujjatlar tuzilishi tartibiga, vazifasiga, xo'jalik jarayonini aks ettirishiga, qaerda tuzilishi xususiyatlariga ko'ra turkumlarga ajratiladi.

Hujjat aylanishi-birlamchi hujjatlarni tuzilib, ularni qayta ishlab va umumlashtirib, guruhlashdan so'ng, arxivga topshirilguncha xarakatidir.

Buxgalteriyaga kelib tushgan hujjatlar majburiy tekshiruvdan o'tishi kerak.

Korxona bo'yicha hujjat aylanishi ro'yxati bo'yicha ishlar o'z vaqtida bajarilishini bosh buxgalter nazorat etib boradi.

Korxonada mavjud bo'lgan mulkliklar saqlanishini ta'minlash, ular nazoratini yaxshilash maqsadida, yuritilayotgan hisob ma'lumotlari nechoflik xaqikiyligi, to'g'riligini tekshirish maqsadida inventarizatsiya o'tkaziladi.

Inventarizatsiya - korxona mablarini tekshirib, ro'yxatga olish va olingan ma'lumotlarni hisob ma'lumotlari bilan solishtirish demakdir.

Inventarizatsiya o'tkazish muddati va ob'ekti ko'rsatilgan ro'yxat ham, korxona rahbariyati tomonidan mustaqil ravishda yil boshiga tuziladi.

Asosiy adabiyotlar

O'zbekiston Respublikasining 1992 yil 9 dekabrda qabul qilingan "Auditorlik faoliyati to'lorisida"gi konuni

I.A.Karimov "O'zbekiston iqtisodiy isloxlatlarni chukurlashtirish yo'lida" T.: O'zbekiston. 1995y

I.A.Karimov "O'zbekiston XXI asr busagasida, barkarorlik shartlari vatarakkiyot kafolatlari". T.: 1997y

"Buxgalteriya hisobi to'lorisida"gi konuni 1996 yil 30 avgust.

Maxsulot (ish va xizmat) ishlab chiqarish va uni sotish bo'yicha tannarxga kiritiladigan xarajatlar tarkibi va moliyaviy natijalarining shakllanish tartibi to'lorisidagi Nizom 1999 yil 5 fevral.

P.I.Kamo'shanov. Prakticheskiy posobie po auditu. 1996g

A.A.Terexov. Audit: vneshno'y i vnutrenno'y. 1993g

M.M.Tulaxodjaeva. Audit finansovogo sostoyaniya predpriyatiya. 1996g

Lizing operatsiyalarini tashqil etishga doir tavsiyalar. 1998 yil "Baraka" universal lizing kompaniyasi.

Kushimcha adabiyotlar

T.Djuraev. Audit: Organizatsiya i metodika provedeniya. Buxgaltersskiy uchot, 1996g

P.Fridman. Kontrol zatrat finansovo'x rezultatov pri analize kachestva produktsii.

Audit 1997

V.D.Chekin. Kurs lektsiy po auditu uchebn. posob. 1997g

X.Kayumov. Korxona moliyaviy-xujalik faoliyati auditi. 1997y

Podolskiy, G.B. Polyak i dr. Audit. 1997

Spravochnik auditora. Assotsiatsiya buxgalterov i auditorov O'zbekistana 1992g

Itkin. Spravochnik auditora. 1994g